

4У
Б 3Б

16171-

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені М.П. ДРАГОМАНОВА

НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова

На правах рукопису

100310741

БЕВЗ Тамара Олексіївна

**СЕМАНТИЧНІ ІННОВАЦІЇ, СТРУКТУРНІ МОДЕЛІ
ТА ФУНКЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ**

10.02.01. - Українська мова

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Тамара

Київ - 1996

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано на кафедрі української мови Вінницького державного педагогічного інституту

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Дудик Петро Семенович

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Плющ Марія Яківна

кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник
Симоненко Людмила Олександрівна

Провідна установа: Київський державний
лінгвістичний університет

Захист відбудеться "24" грудня 1996 року о 16³⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради К 01.33.04 в Українському державному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова (252030, м.Київ-30, вул. Пирогова, 9).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Українського державного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Автореферат розіслано "22" листопада 1996 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Вишневська Г.П.

Пропонована дисертація присвячена дослідженню педагогічної лексики сучасної української літературної мови.

Актуальність дослідження педагогічної лексики пояснюється соціолінгвістичними і лінгвістичними чинниками. Національне відродження України неможливе без виявлення і реалізації національного потенціалу народу в цілому і кожної людини зокрема у сфері національно-мовного різностильового і виробничо-професійного спілкування. До таких ланок спілкування належить і сфера освіти. Питання навчання, освіти і виховання, вдосконалення всієї системи освіти в Україні тепер стали особливо важливими, що також посилює актуальність нашого дослідження. Конче необхідно виявити все нове, інноваційне, що з'явилося у педагогічній термінології за останні роки, особливо після схвалення Акту незалежності України, визначити хоча б найбільш суттєві семантичні трансформації в досліджуваній лексиці і термінології, бо в ній, як у дзеркалі, відбито й цілком очевидні паростки нового в педагогічно-освітнянському житті Української держави. Тому багато важить лінгвоструктурний аспект дослідження педагогічних лексем, зокрема з урахуванням і практичного інтересу до проблем термінології, потреб удосконалення українських педагогічних термінів. Таким чином, актуальність дисертаційної роботи зумовлена вкрай важливою для сучасного мовознавства необхідністю поглибленого вивчення системної організації лексико-семантичного і структурно-граматичного рівнів мови, які вагомо втілюються також і в педагогічній лексиці.

Мета дослідження полягає у комплексному вивченні педагогічної терміносистеми української мови на її семантичному, лексичному, морфемно-словотвірному, структурному та стилістичному рівнях, у визначенні семантико-структурних моделей педагогічних термінів, їх обсягу та всієї сукупності інновацій у складі цієї лексичної групи.

Завдання дослідження визначені його метою. Вони передбачають:

- 1) повніше, ніж дотепер, розкриття змісту лінгвістичних понять "педагогічна лексика" і "педагогічна термінологія";
- 2) вивчення складу педагогічних термінів у різностильових текстах, передусім у публіцистично-ділових, частково наукових, розмовно-побутових і художніх;

3) визначення обсягу термінологічної педагогічної лексики та її структури;

4) виявлення структурних моделей педагогічних лексем та з'ясування співвідношень між традиційною педагогічною термінологією та інноваціями в її складі.

5) аналіз семантичної структури педагогічних термінів, виявлення у їх складі найбільш типових лексико-семантичних трансформацій, змін, зумовлених власне мовними і екстралінгвістичними факторами;

6) встановлення різноаспектних співвідношень споконвічно національних та інтернаціональних компонентів у складі педагогічної термінології.

Наукова новизна дослідження. Уперше в україністиці подано комплексний аналіз інноваційних лексико-семантичних і стилістичних особливостей педагогічної термінології, класифікацію її різноструктурних одиниць, з'ясовано їх різнобічну лінгвальну природу, сутність процесу трансформацій і розвитку.

Теоретичне значення і практична цінність. Проведене дослідження дозволяє осмислити процеси семантичних змін, які відбуваються в структурі педагогізмів під впливом екстралінгвістичних і лінгвістичних факторів, прослідкувати процес оновлення семантики педагогічного терміна. Зібраний і проаналізований фактичний матеріал сприяє уточненню семантики лексичних одиниць сфери педагогіки, що важливо при складанні словника педагогічної термінології. Результати дослідження можуть бути використані у вузівському викладанні курсу сучасної української мови, в написанні студентами-філологами дипломних і курсових робіт; дослідження може скласти зміст окремого вузівського спецкурсу. Матеріали дисертації з успіхом можуть бути використані працівниками народної освіти, бо в ній вони знайдуть сучасне трактування семантики багатьох педагогічних понять-термінів, що, крім іншого, позитивно позначиться на рівні їхньої загальної і, особливо, професійно-педагогічної мовленнєвої культури.

Методологічною основою дослідження є матеріалістична концепція мови, мовлення і мислення, ідеї демократизації і гуманізації суспільного життя, пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, партійними, розуміння людського

пізнання як двоєдиного процесу, в якому поєднані об'єктивне й суб'єктивне у сприйнятті та відтворенні мовцем реальної дійсності. Методологія дисертації знайшла також свою об'єктивацію в матеріалістичному за своєю суттю визначенні усіх різнорівневих складників педагогічної термінології та її взаємодії з іншими терміносистемами. В роботі використано основні, найбільш цінні джерела з лінгвістики, лінгводидактики, педагогіки і психології, які стосуються розглядуваної дослідної проблеми.

Методи дослідження. У системно-комплексному дослідженні педагогічної лексики і термінології використовувався синхронний аналіз: для встановлення семантико-функціонального статусу педагогізмів як номінативних елементів відповідних комунікативних структур автор послуговувався також методами зіставним і статистичним, методом контекстуально-семантичного аналізу.

Джерела дослідження. Матеріал для дисертаційного дослідження добирався з лексикографічних праць, енциклопедичних довідників, навчальних посібників, фахових праць з педагогіки, наукової періодики, фондів лексичної картотеки Інституту української мови тощо. Використовувались також твори художньої літератури, зразки народної творчості.

Апробація роботи. Робота апробувалась на міжнародних, республіканських і регіональних наукових конференціях, зокрема: на науковій республіканській конференції Інституту української мови НАН і Вінницького педагогічного інституту з проблеми "Мовна дійсність в Україні" (1994), на III Міжнародній конференції — Франція та Україна, науково-практичний досвід у контексті діалогу національних культур (Дніпропетровськ, 1996), на звітно-наукових конференціях Вінницького педінституту (1992, 1993, 1994, 1995, 1996) та наукових конференціях інших вузів (Херсон, 1993; Тернопіль, 1996). З теми дисертації опубліковано 3 статті і 7 тез доповідей.

Основні теоретичні положення, які виносяться на захист. Педагогічна термінологія — це окрема лексична мікросистема; загальні й часткові процеси, зміни в її складі є типовими для всієї лексико-семантичної мовної системи.

Протягом усієї історії становлення і розвитку педагогічної термінології в її складі сталися значні зміни; особливо велике

оновлення педагогічної термінології припадає на останнє десятиріччя і насамперед на роки існування Української держави, чому сприяли численні позамовні чинники, зокрема тенденції розвитку українського суспільства, доконечна потреба в реорганізації всієї педагогічно-освітньої системи.

Найбільш суттєві інновації в складі лексики сталися у сфері лексичної семантики української мови, що повністю стосується й педагогічної терміносистеми; значні модифікації також відбулися на функціонально-стилістичному рівні, зумовленому істотними змінами в семантиці педагогічних термінів.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури, словника педагогізмів і словника педагогізмів-інновацій.

Основний зміст роботи.

У першому розділі — “Соціолінгвістична і лінгвістична проблематика педагогічної лексики сучасної української літературної мови” — розглядається проблема розмежування педагогічної лексики та педагогічної термінології, визначаються основні джерела поповнення педагогічної лексики і термінології, національний та інтернаціональний компоненти в складі педагогічної термінології, поняттєвий апарат педагогічних термінів піддається внутрішній класифікації на предметно-тематичні групи.

Біля витоків українського різногалузевого термінознавства стояли І. Верхратський, В. Левицький, І. Франко. Одна з ознак терміна, яка вважалась визначальною ще в ХІХ ст., полягає в тому, що “термін має щонайглибше відповідати означуваному поняттю” (В. Левицький). Цю думку поглиблено в сучасному мовознавстві. “Терміни як мовне надбання — це лексеми й лексикалізовані словосполучення, значення яких визначається місцем позначуваних понять у кожній з окремо взятих термінологічних систем” (Т. Панько). Існує ряд спільних ознак, які “визначають суть будь-якого терміна як лексичної одиниці спеціального, обмеженого функціонування, а саме: 1) системність; 2) наявність визначення (для більшості термінів); 3) тенденція до однозначності в межах конкретної системи термінів (термінології); 4) відсутність супровідних експресивних значень; 5) стилістична нейтральність” (А. Грищенко).

Педагогічні терміни в переважній більшості випадків набули загального визнання і широко застосовуються в сучасній педагогічній науці та в практиці народної освіти. Такими термінами наповнюються навчальні програми, підручники, посібники, будь-яка інша педагогічна література. Відносна стабільність педагогічних термінів забезпечує ясність аргументації положень і дефініцій у системі педагогічних знань і відповідних навчально-виховних дій.

Особливість педагогічної термінології української мови полягає в тому, що в цій галузі знань у функції термінів використовуються загальнозживані слова: старанність, урок, здібність, увага, виховання, дитинство, особистість, довір'я, впевненість, переконання, тактовність, егоїзм, стомлюваність, осуд, воля, лінь, юність, охайність, настирливість, загальмованість, вимогливість, покарання, любов, співчутливість, сумлінність, самостійність та ін.

Широка вживаність наведених та багатьох інших педагогічних лексем у побутовому спілкуванні створює для наукової педагогічної термінології небезпеку розчинитися в побутовій стихії, втратити чіткі обриси наукового поняття.

Поряд із власне термінами у сфері педагогіки наявні так звані номенклатурні назви. Педагогічна номенклатура охоплює назви навчальних закладів, предметів шкільного обладнання, технічних засобів навчання, спортивного інвентаря та ін. Функцію етикетування можуть виконувати не лише номенклатурні назви, але й цифри, номери шкіл, дитячих закладів, назви символів, девізів, гасел, дитячих організацій, індекси різних видів шкільного обладнання та інші позначення, які самі по собі не потребують дефініції. Так, немає потреби, наприклад, пояснювати номери школи: 5 "а" клас, 10 "д" клас; інвентарні індекси: діафільм-(ШП-КОЗ) тощо, бо це тільки знаки чи назви, які уточнюють або вирізняють один клас (школу) від іншого, але ніяк не характеризують його. Ці умовні знаки несуттєві з погляду кваліфікаційного, внутрішньо-семантичного, але в складі терміна вони також виконують певну розрізнявальну функцію.

Усякий педагогічний термін входить до складу педагогічної лексики, що є об'ємнішою частиною лексичної мовної системи. Критеріальними ознаками педагогічного терміна слугують такі

Його якості: дефінітивність терміна і пов'язана з нею його однозначність, науковість, стабільність, нейтральність з погляду емоційного, легкість вимови, чітка співвіднесеність з іншими термінами в межах єдиної педагогічної терміносистеми. Усі лексичні одиниці, які не акумулюють у собі відзначених критеріальних та категоріальних ознак педагогічного терміна, перебувають на периферії власне педагогічної термінології, становлячи педагогізми: їх функціонування в мові здебільшого обмежується не власне науковою сферою, а сферою побуту, обростає певною індивідуальною конотацією, емоційністю.

У принципах класифікації, групування педагогічних понять, у способах встановлення залежності між ними відображається уявлення про педагогічну ланку життя, про національно-педагогічну "картину освіти".

Педагогіка — дуже розгалужена система знань і навичок з теорії, історії і практики навчання й виховання. В системі педагогічних наук прийнято виділяти типи галузевих педагогік, спеціалізацій, кожна з яких має до певної міри свою систему педагогічних термінів. Уже самі номінації різних галузей педагогіки становлять окрему групу педагогічних термінів, як-от: дидактика (теорія навчання), загальна педагогіка, вікова педагогіка (дошкільна, дитяча, шкільна, вузівська і т. д.), історія педагогіки, теорія виховання, методика викладання; за галузями наук: методика фізики, лінгводидактика і т. д.; спеціальні педагогіки: сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, олігофренопедагогіка, логопедія. Окремою галуззю педагогіки є школознавство. Важливою є теорія та методика фізичного виховання, спортивного тренування, культурно-освітня педагогіка; є загальна і часткові педагогіки, педагогіка сімейного виховання і т. д. Певна річ, назви всіх можливих педагогік становлять у цілому базову підсистему термінів у всій педагогічній терміносистемі. Проблема внутрішнього членування педагогічної терміносистеми є досить складною. Тому дуже розгалуженим і різноструктурним є сам набір педагогізмів.

Педагогічна термінологія історично створювалась на основі власного мовного матеріалу, мовного запасу і за рахунок запозичень з різних мов. Іншомовний шар педагогічної лексики, особливо інтернаціональна педагогічна термінологія, тобто

провідна її частина, відображає те спільне, що семантично об'єднує кожну із окремих національних терміносистем.

Переважно національний характер української педагогічної терміносистеми полягає не тільки у власне кількісному вияві питомо українських і, ширше, східнослов'янських, почасти й слов'янських, елементів, а й у тому, що споконвічно україномовні педагогізми охоплюють базові поняття педагогічної сфери життя, зокрема, такі, як навчання, виховання, освіта, навчитель, учитель, викладач, вихователь, освітянин, учень, молоде покоління, ВНЗ, середня школа та ін. Та й сам педагогізм школа, будучи історично прадавнім (засвоєний із старогрецької мови), такою мірою українізувався, що його іншомовність зовсім не відчувається, встановлюється лише лінгво-історичним аналізом. Ще більшою мірою це стосується похідних лексем типу школяр, шкільний та ін.

У період прийняття християнства в українську педагогічну термінологію широко проникають грецизми та латинізми. Як відомо, в Києво-Могилянській академії викладання велось церковнослов'янською, грецькою, латинською мовами, що й обумовило входження грецької та латинської педагогічної термінології до тогочасної шкільної практики. Зокрема в братських школах широко використовувалась латинь. Через діяльність польських просвітительських та релігійних організацій в українську мову проникали французькі, німецькі і міжнародні терміни: екзамен, дидактика, клас та ін. Впливом французьких просвітителів і філософів Руссо, Вольтера, Дідро на українських вчених, у тім числі і педагогів, пояснюється провикнення галицизмів у педагогічну термінологію, що видно на прикладі утворення таких термінів, як моральний, делікатний, тактовний та ін.

Система значень запозичених слів часто розширювалась. Наприклад, слово метод нині використовується в таких словосполучах: метод навчання, аксіоматичний метод, об'єктивний метод, метод проєктів, словесний метод, метод виховання, анкетний метод, евристичний метод та ін. Наведені, як і всі інші, педагогічні терміни мають спеціальні дефініції, що пов'язане з розширенням сфери функціонування їх в українській мові.

Педагогічна лексика найбільше детермінується соціальними категоріями і факторами, які завжди знаходять для себе підґрунтя в конкретних об'єктах, діях і станах педагогічного життя.

Соціальність педагогічної терміносистеми криється в тому, що кількісно і якісно вона є вагомою частиною лексико-семантичної системи, яка такою ж мірою, як будь-який інший структурний компонент мови (фонетико-фонологічний склад, граматична будова), забезпечує функціонування мови як засобу спілкування і знаряддя пізнання. Педагогічна лексика становить відносно цілісну систему специфічних номінацій, пов'язаних з історією суспільства, із світовим станом і розвитком педагогіки як гуманітарної галузі знань. Погляд на українську термінологію як на відкриту систему, що постійно еволюціонує і розширює свій функціональний статус, ґрунтується на усвідомленні того, що її розвиток завжди детермінується запитами національного життя українців, станом європейської науки, від якої Україна ніколи не була відірваною, ізольованою.

Другий розділ — “Семантичні інновації в сфері педагогічної терміносистеми” — присвячений дослідженню семантичної деривації педагогізмів.

З відродженням і розвитком національної освіти в Україні, з переходом на навчання переважно рідною мовою, з появою нових типів шкіл тісно пов'язане збагачення словникового складу української літературної мови також і в тій його частині, яка стосується педагогічної лексики. Пізнання нових реалій, необхідність їх номінації, як відомо, є причиною виникнення нових назв, що й спричиняє утворення в мові нових слів і виразів або ж появу нових значень у тих лексичних одиницях, які існували раніше.

Інноваційні явища здебільшого пов'язані з реалізацією уже наявних мовних засобів вираження педагогічних понять, реалій, їх переосмисленням, переорієнтацією. Ці процеси у сфері семантики слів і лексичних словосполук мають системний характер.

Для номінації семантичного способу поповнення словникового складу мови в неології використовується кілька термінів — семантичні інновації, семантичні новації, семолекси, неоніми. Особливостей семантичної динаміки досі не пояснено

скільки-небудь повно й однозначно. Відсутня й класифікація моделей семантичної деривації.

Поява неонімів у педагогічній лексиці відбувається кількома шляхами, зокрема зміною значень, що має переважно вигляд переносу і ґрунтується на схожості денотатів або суміжності реальних об'єктів.

На основі метафоричного переносу можуть розвиватися спеціальні значення, напр.: мозковий штурм, аукціон ідей як форми закріплення навчального матеріалу; бальна шкала; екологічний паспорт (у дипломних проектах).

Спорадично зустрічаються випадки утворення нового значення шляхом метонімічного переносу, який відбувається внаслідок суміжності предметів чи понять — часової, просторової, логічної, причинової, речової та ін.

Метонімічні перетворення мають синтаксичну природу і полягають у перетворенні мотивуючої синтагми в процесі конденсації (напр., студент вечірнього відділення — вечірник; нульовий пикл — нулівка) або конверсії (інформаційно-обчислювальний пєвр — ІОЦ). Зіставлення розгорнутого експліцитного виразу і згорнутого імпліцитного — виступає наочною ілюстрацією того, що метонімія утворюється "за принципом семантичного стиснення" (Л. Мурзін). Метафоричні, зокрема метонімічні, способи переосмислення, будучи універсальними за своєю поняттєвою основою, відіграють незначну роль у творенні педагогічних неонімів. Більшу продуктивність у пій лексикосфері виявили інші типи семантичних змін — звуження обсягу значення слів або розширення цього обсягу. Наприклад, в іменнику студент з'явилися вужчі спеціальні значення "перший студент", "другий студент", які вказують на підсумковий рейтинг студентів. Завдяки включенню у внутрішню структуру слова вужчої семантичної ознаки (який саме?) відбувається конкретизація значення. З внутрішньої ж структури словосполучки ідеологічне виховання еліміновано семантичну ознаку "ідеологічне", а з'являється — "гуманістичне", що дозволило значно ширше трактувати значення терміна.

Процесами детермінологізації спеціальної лексики та термінологізації загальнонавчальної лексики також обумовлюються якісні зміни в словниковому складі.

Постійна взаємодія основного словникового фонду з периферійною частиною лексики пов'язана не тільки з процесами детермінологізації й термінологізації, а також і з розвитком у застарілих словах (архаїзмах та історизмах) нових значень, експресії, оцінних, стилістичних або функціональних особливостей (гімназія, ліцей, ліцейст, гімназист, гімназистка та ін.). Колишні історизми функціонують у педагогічній лексиці з оновленим значенням. "Оживлення" застарілих слів узгоджується з дією тенденції до мовної економії, виступаючи засобом удосконалення педагогічної лексики.

Нові типи навчальних закладів позначені також історизмами гімназія, ліцей, які на хвилі змін у системі освіти разом із запозиченням коледж з маргинальних сфер лексики перейшли до її ядерного складу. Як компоненти-детермінанти та стрижневі компоненти ці слова та похідні від них гімназійний, гімназист, ліцейний, ліцейст увійшли до складу аналітичних неонімів, напр.: вечірня гімназія, жіноча гімназія, випускні экзамени в гімназії, гімназійна освіта, гімназійні предмети, гімназія для дівчат, зведена психолого-педагогічна характеристика гімназиста, класична гімназія, колектив гімназії; акаdemічна книжка ліцейста, гуманітарний ліцей, зимова сесія в ліцеї, кафедри в ліцеї; наукові звання ліцейстів, науково-методична робота в ліцеях; викладач коледжу, випускник коледжу, вище педагогічне училище-коледж, студент училища-коледжу та ін.

Відродження національного в педагогіці заявляє про себе низкою неонімів, які мають у складі такий обов'язковий ад'єктивний компонент, як національний, напр.: викладання літератури в національній школі, відродження і розвиток національної освіти в Україні, відродження національної школи, національна освіта, концепція сучасного українського національного виховання підростаючого покоління, концепції національної школи, національна система виховання, національна система освіти світового рівня, національна спрямованість перепідготовки спеціалістів, національне виховання учнів, національне в українській педагогіці та ін.

Серед консубціональних компонентів аналітичних інновацій частотними є і ті з них, які мають у своєму складі субстантив екологія. Це давнє запозичення з грецької мови, яке з маргинальних сфер лексики, пройшовши процес розширення

свої семантики, увійшло до основного словникового складу української мови. Синонімічними відповідниками до іноніма екологія виступають словосполучення охорона навколишнього середовища, охорона довкілля. Зауважимо, що останній з них завдяки актуалізації незаслужено призабутого слова довкілля більш частотний.

Семантична деривація часто відбувається у сфері іншомовних запозичень і пов'язана з міжмовним контактуванням.

Санкція на введення семантичної інновації в традиційний мовний узус, тобто на її унормування, завжди пов'язана з комунікативністю, з постійністю вживання її мовцями.

Серед численних запозичень у сфері педагогічної лексики так званої "буржуазної педагогіки" найчастотнішими виступають лексеми модуль, рейтинг, блок, бакалавр, магістр, тест та деякі інші. Деякі значення їх, певна річ, зазнали змін.

На хвилі екстралінгвістичних впливів аналізовані слова оновили своє значення і з маргінальних сфер лексики внаслідок динамічних лексичних процесів потрапили до її ядерної частини. Їх висока частотність найбільше проявляється в масиві аналітичних інновацій, до складу яких вони та похідні від них слова (субстантиви й ад'єктиви) входять як стрижневі або детермінуючі компоненти.

Змінилось лексичне значення іноніма тест (від англ. test — випробування), який у Словнику іншомовних слів тлумачиться як "коротке нестандартне завдання, метод випробування, що застосовується в різних галузях науки для одержання кількісної характеристики певних явищ" (СІС). Після розширення значення аналізованого субстантива (від позначення сфер науки до практичної шкільної і вузівської педагогіки, де він номінує нову технологію перевірки знань) уможливилось утворення таких неосемантів: тематичне тестування, тематичні тести, тестовий контроль, ділсумковий тест, ділсумковий тестовий контроль та ін.

Семантичній структурі педагогічної лексеми властива рухливість, здатність мовного знака "захоплювати" новий зміст на основі схожості (метафора) чи суміжності (метонімія) одного предмета з іншими предметами. У термінології полісемія виступає тим детермінантом, який забезпечує системну організацію термінів.

У педагогічній термінології назви наук, галузей знань характеризуються розвитком полісемії, появою часткових варіантів їхнього значення, напр.: алгебра — наука, алгебра — навчальний предмет, алгебра — шкільний підручник; хімія — наука, хімія — навчальний предмет, хімія — шкільний підручник і хімія розчинності; мова — навчальний предмет і мова творів письменника.

Привертають до себе увагу як педагогічні терміни віддієслівні іменники. Здебільшого вони багатозначні. Так, термін читання позначає і процес, і результат дії, і власне читання певного тексту, і промовляння його, декламування. Словникові тлумачення підтверджують багатозначність термінів типу читання, знання, переконання, розв'язування.

Бінарність наукових понять, кожне з яких містить свою протилежність, що ґрунтується на відмінності всередині одного й того ж явища (властивості, стану, якості тощо), знаходить свій вияв у лексичному значенні термінів-антонімів. За характером протиставності в педагогічній термінології виділяються антоніми, які виражають градуальну якісну протилежність і протилежність координативних понять. Це такі антонімічні пари, як любов — ненависть, активний — пасивний, лінивий — працьовитий, уважний — розсіяний, аналіз — синтез, старанно — недбало та ін. Частини мовна приналежність таких семантично контрастних поєднань слів не впливає на ступінь їх протиставності, не применшує закладеного в кожній такій опозиції порівняльного елемента.

Виділяються й антоніми-конверсиви, тобто антоніми, які позбавлені можливості переходу на мовному рівні контрадикторних відношень у контрарні, напр.: запам'ятовування — забування, збудження — гальмування, аналізувати — синтезувати та ін. Конверсиви в педагогічній термінології стосуються антонімії дієслів та віддієслівних іменників. Звичайно навколо конверсивів можливі мікросистеми конверсивної кореляції: запам'ятовувати правило — забувати правило, писати букви — закреслювати букви, аналізувати факти — синтезувати факти. Відношення конверсивності спостерігаються також і в структурі аналітичних термінів: аналіз і синтез у навчанні, збудження і гальмування процесів головного мозку, заохочення і покарання у вихованні.

Інтернаціоналізми, які становлять значну частину антонімічних пар, прийшли в українську мову готовими дериватами: активність — пасивність, аналіз — синтез, симпатія — антипатія; протилежність понять у сфері педагогічних інтернаціоналізмів найчастіше виражається префіксами а-, анти-: моральний — аморальний, логічний — алогічний, гуманізм — антигуманізм.

Педагогічна термінологія містить цілу низку лексем, які не утворюють антонімічних пар, проте мають у своїй семантиці деякі ознаки антонімічності. За характером відображення поляризації понять антонімами є такі терміни: афонія, афазія, атаксія, атавізм, асигналізм, амімія, амузія, антиципація, деперсоналізація, антиномія, абулія, авітаміноз, аграфія, аграматизм та ін.

Трапляються антонімічні пари із словосполучень, протиставне значення яких сконцентроване в атрибутивному елементі: заочне навчання — стаціонарне навчання, вступні іспити — випускні іспити, букварний метод — безбукварний метод, релігійне виховання — атеїстичне виховання, умовний рефлекс — безумовний рефлекс, платне навчання — безкоштовне навчання, вступні заняття — заключні заняття та ін.

Еквівалентами багатьох інтернаціональних слів-термінів виступають терміни-словосполучення: андрагогіка — педагогіка дорослих; активація — підвищення активності організму; аксіологія — теорія цінностей. Уживаність інтернаціонального терміна в таких випадках зростає, бо він характеризується більшою словотворчою гнучкістю: андрагогіка — андрагогічний, активація — активувати, аксіологія — аксіологічний.

У педагогічній термінологічній системі, як і в усіх терміносистемах, часто для позначення одного і того ж поняття вживається пара слів, одне з яких інтернаціональне, запозичене, а інше автохтонне: алфавіт — абетка, азбука; альтернатива — вибір; автодидакт — самоук. У конкурентній взаємодії таких термінів, які здебільшого функціонують на рівні дублетів, нерідко закладений імпульс для розвитку термінологічної системи.

Наявність синонімів у педагогічній термінології можна пояснити різними причинами: по-перше, багатою на синоніми є народна лексика — основа мови педагогіки; по-друге, джерелом

формування педагогічних термінів виступають різні мовні нашарування — запозичення з грецької, латинської та нових європейських мов; з різними запозиченнями можуть пов'язуватись і неоднакові синонімічні відтінки. Терміни тактовний, делікатний запозичені з французької мови, вихований — власне українське утворення.

У третьому розділі — "Структурні моделі традиційних та інноваційних педагогічних термінів. Зміни в педагогічній терміносистемі на морфемно-словотвірному і морфологічному рівнях" — характеризуються структурно-морфологічні моделі традиційних та інноваційних педагогізмів. Шляхом суцільної виборки педагогічних термінів з наукових і публіцистичних текстів, із лексикографічних і довідкових джерел ми виявили близько 3600 педагогізмів різної структурно-граматичної будови.

На основі аналізу педагогічної термінології з погляду власне структурного нами виділено за уже встановленою в лінгвістиці схемою такі формально-граматичні розряди педагогічної термінології (ПТ) незалежно від частиномовної належності її одиниць: 1) одночленні педагогічні терміни (975 одиниць); 2) бінарні терміни (1726); 3) тричленні аналітичні терміни (637); 4) чотиричленні (105); 5) п'ятичленні (32); 6) шестичленні (6); 7) семичленні (5); 8) восьмичленні (1).

Отже, найбільшою є питома вага (49.5%) двочленних термінів. Одночленні терміни становлять 27.96%; тричленні — 18.27%; чотиричленні — 3.01%, п'ятичленні — 0.92%, шести- і семи-членні — 0.17%, восьми- і дев'ятичленні — 0.14%, а восьми- і дев'ятичленні — тільки 0.03% від загальної кількості педагогічних термінів, зібраних і прокоментованих нами. Однословні терміни — це структурно прості слова (бакалавр, виховання, гімназист, коледж, ліцей, рейтинг та ін. — 820 термінів), терміни-композиції, утворені способом основоскладання (бацилоносійство, важковихованість, вільнослухач, двомовність, другорічник, знателюбність та ін.) та поєднанням усіченої основи залежного компонента словосполучення і цілого слова (грамзапис, культпохід, профорієнтація, профшкола, співучасник та ін.).

Для педагогічної термінології характерна й наявність дериватів абревіатурного типу, в тому числі ініціальних абревіатур, напр.: педфак, радгосп-технікум, ВНЗ, ВТУ, ВЦП та ін.

Морфологічними способами творення педагогічних термінів виступають суфіксальний, префіксальний, конфіксація, префіксально-суфіксальний і безафіксний способи.

Зовнішню структуру бінарних та інших педагогічних термінів аналітичної будови описуємо за трьома ознаками: а) морфологічною, за якою кожний з елементів аналізованого терміна співвідноситься з певним морфокласом слів; б) за позиційною, яка передбачає визначення позиції кожного з елементів у лінійно-організаційній структурі терміна; в) за синтагматичною ознакою, яка полягає у встановленні граматичного зв'язку між компонентами складеного терміна. Такий набір граматичних ознак педагогічного терміна витворює його формальну модель.

Словотворчі можливості бінарних педагогізмів представлені такими двома найбільш частотними моделями: 1) прикметник (іноді дісприкметник) + іменник: (передшкільна педагогіка, політехнічне навчання, навчальний план); 2) іменник + іменник у родовому відмінку: (режим дня, рівень освіти, рівень грамотності, розклад уроків, районування шкіл)

Кількісно дещо переважають моделі першого типу, тобто атрибутивно-субстантивні словосполучки.

У функції пояснюючого, синтаксично залежного компонента часто виступає лексико-граматичне утворення з основи першого слова і другого слова в повній його формі, напр.: індивідуально-бригадне навчання, інженерно-економічна освіта, аналітико-синтетичний метод, бригадно-лабораторний метод та ін.

Іменникові моделі двокомпонентних термінів можуть мати в своєму складі сполучник або прийменник, напр.: виховання і навчання, методи і прийоми, допомога на дітей, ілюстративність у навчанні, коментування на уроці, підготовка до школи, правила для учнів та ін. Рейтинг продуктивності прийменниково-іменникової моделі досить високий. Її формула — Ім. + прийм. + Ім. місц. в. репрезентує 88 термінологічних словосполук: алгебра в школі, біологія в школі, бесіда в дидактиці, бесіда в психології, ботаніка в школі, вербалізм у навчанні, волюнтаризм у педагогіці, вправи у навчанні та ін.

Аналітичність багатьох педагогічних термінів, з одного боку, репрезентує їх різнобічність і часткову мотивованість, а з другого — суперечить іншій вимозі до терміна — стислістичній

нормативності. Тому разом з двокомпонентними термінами аналізованої моделі також витворились їх ущільнені варіанти, які містять лише стрижневе слово, тимчасом як частина семантики терміна, що припадає на інші компоненти, компенсується контекстом. Проілюструємо це синтаксично мінімальними контекстами: люблю алгебру, відмінно з біології, допомогло заохочення, гарний приклад, важливість традицій, чергування в коридорі.

Непродуктивну групу становлять двокомпонентні педагогічні терміни, структурні моделі яких можуть бути представлені такими формулами: 1) іменник + прийменник + іменник у знахідному відмінку — Ім. + прийм. + Ім. зн. в.; 2) іменник + прийменник + іменник в орудному відмінку — Ім. + прийм. + Ім. ор. в. У словнику, укладеному нами, подано лише поодинокі приклади таких педагогізмів: допомога на дітей, закон про одруження, право на освіту, робота з книгою.

Одвією з особливостей двочленних педагогічних термінів є їх здатність до експансії завдяки уточнюючим означенням, які виражаються прикметником чи іменником у родовому відмінку; це зумовлює перехід двочленних педагогічних термінів у тричленні. В такий спосіб формуються їх основні моделі: 1) прикметник + прикметник + іменник — П + П + Ім; 2) прикметник + іменник + іменник у родовому відмінку — П + Ім + Ім род. в.; 3) іменник + (прикметник + іменник у родовому відмінку) — Ім + (П + Ім род. в.); 4) іменник + іменник у родовому відмінку + іменник у родовому відмінку — Ім + Ім род. в. + Ім род. в. У моделі першого типу стрижневий компонент, виражений іменником, додатково детермінується ще одним прикметником, внаслідок чого утворюється більш розгорнута (порівняно з бінарною) тричленна конструкція з відповідно ширшим змістом, але з вужчою сферою вживання; у таких термінах представлена дворазова детермінація іменника як синтаксично й семантично провідного компонента термінологічної словосполучки: автономна нервова система, аналітико-синтетичний звуковий метод, дидактичні аудіовізуальні засоби, бригадне виробниче навчання, вечірня змінна школа, вища педагогічна освіта.

Модель другого типу є розгорнутою моделлю бінарних термінів П + Ім, яка поширилась детермінантом-іменником у

родовому відмінку. Модель (П + Ім) + Ім род. в. репрезентує такі трислівні терміни: автократичний стиль виховання, акроаматичний метод навчання, антропологічні виміри дітей, асоціативна теорія навчання, виховне значення прикладу, виховний принцип навчання, всєбічний розвиток особистості, гносеологічні основи дидактики та ін.

Модель третього типу — іменник + (прикметник + іменник у родовому відмінку) — представлена 128 аналітичними педагогічними термінами: автоматизація навчального процесу, відмінник народної освіти, вивчення педагогічного досвіду, гігієна педагогічної праці, гігієна навчальних посібників, групи продовженого дня, дидактика виробничого навчання та ін.

Іменник + іменник у родовому відмінку + іменник у родовому відмінку — Ім + Ім род. в + Ім род. в — представляють четвертий тип структурної моделі трикомпонентних термінів, перший з яких виражений іменником і може детермінуватися другим компонентом — іменником у родовому відмінку, а він у свою чергу — третім компонентом — іменником у родовому відмінку. Ця модель може мати ще два варіанти: 1) (Ім + Ім род. в) + Ім род. в.; 2) Ім + (Ім род. в + Ім род. в). Позначаючи варіанти четвертої моделі відповідно буквами а, б, в, наведемо приклади трислівних термінів: активізація процесу навчання (в), будинок працівників освіти (в), відпустка працівників освіти (в), теорія відмирання школи (а), гігієна праці учнів (б), гігієна харчування дітей (б), міцність засвоєння знань (а), методика викладання історії (а), облік знань учнів (б), план роботи школи (б), рівень вихованості школяра (б), рівень освіти населення (б), режим дня школяра (б), табелі обліку успішності (а), форми організації навчання (в), щоденник розвитку дитини (в) та ін.

Серед прийменникових та сполучникових трикомпонентних педагогізмів найпродуктивнішими є словосполучення, утворені за моделлю (прикметник + іменник) + прийменник + іменник у місцевому відмінку, напр.: астрономічний майданчик у школі, біогенетичний закон у педагогіці, взаємна повага в сім'ї, водний спорт у школі, гімнастична зарядка в школі, графічна грамота в школі, дитячий куточок у сім'ї та ін.

Нерегулярні тричленні конструкції охоплюють складені термінологічні найменування (СТН), граматичне оформлення яких малотипове для педагогізмів. Більш широкий, ніж у

терміна, обсяг поняття і певною мірою оказіональна граматична оформленість тричленних педагогічних одиниць не виключають наявності в них тих самих ознак, які властиві однолексемним педагогічним термінам. Це належність їх до системи педагогізмів і номінативно-дефінітивна функція, тобто здатність терміна позначати певне, строго закріплене за ним поняття конкретної професійно-педагогічної сфери людської діяльності.

Від вільних словосполучень СТН відрізняються характером стійкості сполучення слів: у СТН вона поняттєвого характеру, у вільних же словосполученнях — семантичного. Важлива відмінність СТН від вільних словосполучень також сконцентрована в основній функції відповідних аналітичних одиниць: у словосполученні — це функція номінативна, у СТН — номінативно-дефінітивна.

Структурам трикомпонентних ПТ та СТН, що їх ми виділили в процесі аналізу, властива бінарність, яка знаходить свій вияв у бінарних мікроструктурах: прикметник + іменник, іменник + іменник у родовому відмінку та іменник + іменник у знахідному чи орудному або місцевому відмінках; сукупно їх можна представити таким способом: детермінуюча частина + детермінована частина ПТ та СТН. Якщо сконцентрувати увагу на бінарних мікроструктурах, у яких іменник у початковій формі виступає стрижневим словом і синтаксичним центром словосполучення, то бінарність моделей можна передати загальною формулою чотирикомпонентних ПТ і СТН.

Усього нами виявлено 36 моделей трикомпонентних ПТ та СТН. Із загального огляду трикомпонентних педагогізмів випливає, що модель іменник + іменник у непрямому відмінку виразно переважає над структурою прикметник + іменник. Остання ж кількісно доповнюється шістьма мікроструктурами прикметник + іменник, в яких іменник також виступає детермінуючим, а не стрижневим словом.

Чотирикомпонентні одиниці побудовані за 26 структурно-морфологічними моделями. Найпродуктивнішою (25,7% від загальної кількості 4-членних педагогізмів) є група словосполучень, структура яких репрезентується формулою (П + Ім) + (П + Ім род. в.): індивідуальні форми виховної роботи, операційний метод трудового навчання, позакласні форми естетичного виховання та ін.

П'ятикомпонентні терміни та СТН побудовані за 24 моделями. Простежується така закономірність: поширення структури термінологічних словосполук пов'язане з урізноманітненням їх семантико-морфологічних моделей.

Екстенціональне значення більшості полічленних моделей, структура яких характеризується стабільністю і взаємозв'язком з бінарними побудовами, спроектоване на можливе наповнення моделі новим лексичним матеріалом, тим більше, що компоненти термінологічних словосполук здебільшого консубтаціональні і орієнтовані на збільшення репрезентантів цих моделей.

З погляду перспекції численні п'яти-, шести-, семи- і восьмичленні моделі педагогізмів є досить продуктивними. Процес мовного семіозису у педагогічній лексикосфері передбачає використання семантико-морфологічних моделей, за якими вже утворені термінологічні сполуки; у подальшому менш продуктивні моделі часто виявляють більшу активність, ніж моделі високопродуктивні у їх сучасному вжиткові.

Масив педагогізмів-інновацій, вибраних нами з інструктивних та наукових періодичних педагогічних джерел, з тексту Конституції України, містить понад 550 неолексем, серед яких, крім однослівних, є й біноми, три-, чотири-, п'яти-, шести-, семи-, восьми-, дев'ятикомпонентні неолексеми і навіть одна десятикомпонентна: перспективний тематичний план психолого-педагогічних зрізів вивчення особистості гімназиста за роками навчання.

Питома вага аналітичних неолексем серед усього масиву педагогізмів-інновацій становить 93% — 510 аналітичних неолексем. Найактивнішою є структурно-семантична модель типу прикметник + іменник, напр.: бакалаврська підготовка, варіативні підручники, гімназійна освіта, другий студент, екологічна освіта, жіноча гімназія, зафіксований рейтинг, контрольний модуль, модульне навчання, недільна школа, патріотичне виховання, приватна школа, Соросівський учитель, теоретичний модуль та ін.

За активністю серед трикомпонентних педагогізмів-інновацій перше місце посідає модель Ім + (П + Ім род. в.), напр.: акредитація навчальних закладів, виховання мовної особистості, гуманізація національної освіти, принцип етнічної соціалізації, система національного виховання та ін.; на другому

місці — П + (Ім + Ім род. в.), напр.: багатоступенева система освіти, загальний рейтинг студента, модульне вивчення курсу, поточний рейтинг студента та ін.

Решта ад'єктивно-субстантивних та приєднаних, сполучникових структур малочастотні. Аналіз засвідчує, що продуктивність структурних моделей аналітичних інновацій має випадковий характер: менш продуктивні структурні типи традиційних педагогізмів можуть у майбутньому стати високочастотними.

Чотирикомпонентні інновації не частотні, крім чотирьох структурних типів, як-от: 1) (П + Ім) + (П + Ім род. в.); 2) Ім + (П + Ім род. в.) + Ім род. в.; 3) (П + Ім) + (Ім род. в. + Ім род. в.); 4) (Ім + Ім род. в.) + (П + Ім род. в.), напр.: блочне планування навчального матеріалу, дитячий будинок сімейного типу, формування національної самосвідомості учнів, перебудова вищої освіти України, максимальний рейтинг випускника ВНЗ, національний компонент змісту освіти, розбудова системи національної освіти та ін.

Продуктивність аналітичних конструкцій педагогічних неолексем виявляється ще й у тому, що, зберігаючи схему структури, вони змінюють лише форму одного з компонентів (науковий керівник у середній школі, рейтингові бали за лабораторне заняття).

У п'ятичленних ад'єктивно-субстантивних інноваціях простежується така закономірність — правобічні детермінанти-іменники мають форму тільки родового відмінка (новий зміст базової мовної освіти, методика рейтингового оцінювання знань студентів, етнопедagogічні основи методики української мови).

Лінійно організована структура шестикомпонентних неолексем хвилеподібно поширюється кількарізною детермінацією синтаксичного й семантичного центра (виховання свідомого громадянина суверенної Української держави, рейтингова система оцінки якості навчального пропусу, межі критеріїв акредитації рівня підготовки студентів).

Семикомпонентні інновації репрезентовані вісьмома конструкціями і такою ж кількістю прикладів педагогічних неолексем, а восьми-, дев'яти- та десятикомпонентні інновації зустрічаються лише спорадично. Архітектонічні моделі багатоконпонентних неолексем найчастіше приєднані.

Аналітичні інновації здебільшого утворені за структурними моделями традиційних педагогізмів.

Четвертий розділ — “Комунікативно-стилістичні функції педагогічних термінів” — присвячений конкретному мовленнєвому вияву педагогізмів у найрізніших життєвих ситуаціях, комунікативним функціям педагогічної лексики, стильовому і стилістичному функціонуванню педагогізмів.

Педагогізми як загальномовні одиниці більшою чи меншою мірою притаманні всім без винятку стилям мови. Педагогічна лексика й термінологія, в тому числі й інноваційна, є суттєвим компонентом мовлення вчителя; в ній відбиваються також сучасні реалії вищої школи, зміст загальної теорії педагогіки, теорії освіти.

Педагогічна лексика є важливим компонентом мови народної творчості, творів художньої літератури (зокрема творів класиків української літератури — М.М. Коцюбинського, О.Т. Гончара та ін.), публіцистики та наукового мовлення, що засвідчує важливу художньо-зображальну функцію педагогізмів, а також їх зв'язок з далеким минулим українського народу у таких фольклорних творах, як народні думи, легенди, перекази тощо.

Зокрема; педагогізми творів Олеся Гончара охоплюють широкий спектр явищ освіти — від конкретних методичних прийомів у школі до проблем виховання дорослих людей: психологія рибалки, психіка дорослих, сліпа душа (бракон'єра).

У переважній більшості випадків це споконвічні для української мови лексеми: виховання, самозаглиблення, вести урок, виروضувати дітей, слухатись, вчитися, вивести в люди, перевиховати, учитель, наставник, освіта, освітяни, ватага вчителів, людська влача, черстводух, самолюбство, самовідданість, непослух, внутрішній світ, співчутливість, дитинство, батьківська любов, трудолюбство, дитяче бродяжництво, хвастощі, неврівноваженість, забіяка, переросток, правила внутрішнього розпорядку і т. д.

Немало запозичених слів сприймаються як цілком адаптовані в українській мовній системі: школа, директор школи, дисципліна, ідеал, режим, педагог та ін. Разом з автохтонною лексикою вони виявляють широку валентність, утворюють словосполучки різного типу: режим напівсвободи, педагогічний

натиск, педагогічні хитромудроші, педагогічні зусилля, психологія рибалки, індивідуальні бесіди та ін.

Таким чином, без педагогізмів не обходиться мовлення в параметрах будь-якого стилю. Проте в рамках кожного з них педагогічна лексика набуває певних семантичних модифікацій.

Педагогічна лексика забезпечує збереження і передачу суспільного досвіду, культурних і морально-етичних норм і традицій у сфері педагогічних знань, умінь і навичок одного покоління іншому. Це один із засобів пізнання педагогічної дійсності, усвідомлення певної групи реалій життя.

У висновках узагальнено результати дослідження. Сформулюємо основні з них:

1. Вихідною базою формування педагогічної лексики і термінології виступає споконвічна лексика української мови, її внутрішні словотворчі ресурси, можливості. Лексичний матеріал рідної мови та її граматичні засоби виступають джерелом для утворення нових педагогічних термінів. Основний спосіб їх творення — лексико-семантичний.

2. Близько 3600 одиниць педагогічної лексики, різноструктурних слів і словосполук, засвідчують їх системний характер, водночас кількісні параметри педагогізмів не можуть бути окреслені абсолютно, в повному обсязі. Теоретично виправдане розмежування понять-термінів "педагогічна лексика" (ПЛ) і " педагогічна термінологія" (ПТ), практично може бути реалізоване тільки в певних межах.

3. З погляду власне структурного, виділяються такі формально-граматичні розряди педагогічних лексем: 1) однослівні педагогізми; 2) бінарні; 3) тричленні; 4) чотиричленні; 5) п'ятичленні; 6) шести-, семи- і восьмикомпонентні — всього близько 3600 лексем. У складі однослівних термінів виявлено 84.1% структурно простих слів, решта — композити. Кількісно в меншій мірі представлені деривати аббревіатурного типу, в тому числі ініціальні (педфак, ВНЗ, ВПІ, РК, РС, МРС та ін).

4. Словотвірна структура термінів-інновацій своїми словотворчими ознаками тісно пов'язана із загальноновживаною і генетично споконвічною лексикою української мови; широко використовуються такі продуктивні засоби словотворення, як суфіксація (тестування, діпеіст, бакалаврат, магістрат та ін.),

префіксація (прогімназія, безмашинний, програмований контроль), словоскладання та основоскладання (бакалавр-філософ, багатоступенева освіта, гуманістично-демократична педагогіка, модульно-рейтингова система та ін.).

5. Критеріальну основу зовнішньої структури педагогізмів аналітичної будови становлять такі одночасно застосовувані ознаки: а) морфологічна, б) позиційна і в) синтагматична. До найбільш продуктивних і аналітично сконструйованих педагогізмів належать бінарні. В свою чергу серед бінарних термінів кількісно переважають іменниково-прикметникові словосполучення, які позначені найбільшою частототністю і цілком очевидною семантичною стійкістю.

6. Збагачення мови — це передусім поява нових слів, нових значень слів, нових виразів і стійких словосполучень, які відображають зміни в природі, у властивостях предметів і явищ позамовного й мовного світу, в суспільній діяльності людини і людській свідомості. В основі перенормативних перебувають метафоричні, втім числі й метонімічні переосмислення, процеси термінологізації та детермінологізації, взаємодія основного словникового фонду з периферією лексики, зокрема, розвиток в архаїзмах нових значень і актуалізація їх на цій основі; звуження та розширення обсягу семантики мовних одиниць — педагогізмів різної граматичної будови.

7. Асимілюються відповідно до структури національної мови також і запозичення з інших мов — найдавніші (грецизми та латинізми) і пізніші (алохтони з німецької, французької, англійської та інших мов), оскільки реалізація інонаціонального елемента знаходить свій вияв, зокрема, в морфологічній субституції з допомогою засобів мови-реципієнта.

Результати дослідження відображені в таких наукових публікаціях:

1. Лексичні інновації у сучасній педагогіці (за матеріалами журналів "Початкова школа", "Рідна школа") // Початкова освіта в Україні: сучасність і перспективи. Матеріали Міжвузівської конференції. — Вінниця, 1994. — с. 188-189.

2. Нове в освітянській лексиці української мови // Мовна дійсність в Україні (проблеми, перспективи). Тези доповідей і повідомлень наукової конференції. — Вінниця, 1994. — с. 106-108.

3. Соціолінгвістичні причини виникнення нових педагогічних семантем//Культура й освіта: проблеми, пошук, творчі знахідки. Тези Міжнародної науково-практичної конференції. — Вінниця, 1995. — с. 157-158.

4. Зміни в педагогічній лексиці//Тези доповідей звітної наукової конференції викладачів і студентів філологічного факультету за 1994 рік. — Вінниця, 1995. — с. 18-20.

5. Семантичні інновації у педагогічній лексиці на сторінках журналу "Дивослово" за 1992-1994 р.р.//Гуманітарна освіта і проблеми виховання молоді. — Херсон, 1995. — с. 41-42.

6. Педагогічні терміни бінарної структури//Студії з лексикології, граматики і лінгводидактики. Збірник статей. — Вінниця, 1996. — с. 63-70.

7. Запозичена педагогічна термінологія//Франція та Україна, науково-практичний досвід у контексті діалогу національних культур. Тези доповідей III Міжнародної Конференції. — Дніпропетровськ, 1996. — с. 51-52.

8. Педагогічні терміни в журналі "Рідна школа"/структура, походження, сучасні трансформації//Актуальні проблеми формування творчої особистості вчителя початкових класів. Збірник матеріалів регіональної науково-практичної конференції. — Вінниця, 1996. — с. 107-112.

9. Педагогічні терміни в творах О. Гончара/структурні моделі та семантика// Актуальні проблеми формування творчої особистості вчителя початкових класів. Збірник матеріалів регіональної науково-практичної конференції. — Вінниця, 1996. — с. 113-118.

10. Джерела концептуальних засад педагогічного термінотворення у науковому доробку І.Г. Верхратського// Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 150-літтю від дня народження видатного українського вченого Івана Григоровича Верхратського (1846-1919). — Тернопіль, 1996. — с. 28-29.

Бевз Т.А. Семантические инновации, структурные модели и функции педагогической лексики. Диссертация (на правах рукописи) на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.01 - украинский язык, Украинский государственный педагогический университет им. М.П. Драгоманова, Киев, 1996. Исследуется педагогическая лексика в семантическом и структурном плане. Разработаны структурные модели педагогических лексем, исследована семантическая деривация в сфере педагогической лексики и в системе речевых стилей.

Bevz T. A. Semantic innovations, structural models and functions of pedagogical lexicology. Dissertation as a manuscript for scientific degree of a Candidate of philological sciences according to speciality 10.02.01 - Ukrainian language. Ukrainian State Pedagogical University named after M. Dragomanov. - Kyiv.-1996. Pedagogical lexicology of semantic and structural aspects is investigated. Structural models of pedagogical words are conducted, semantic derivation of pedagogical lexicology system of functional styles is investigated.

Ключові слова: педагогічний термін, педагогічна лексема, складене термінологічне словосполучення, структурна модель, семолекса, семантична інновація.

Подписано к печати 21.11.96г. Формат 60x84/16.
Объем: 1.0 усл.-печ.л., 1.0 уч.-изд.л.
Тираж 100. Заказ 89.

Типографія во Флоровском монастыре
тел. 416-54-62